

ЭКОЛОГИЯ ВА АТРОФ МУҲИТНИ МУҲОҒАЗА ҚИЛИШ СОҲАСИДА ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ ТИЗИМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

¹Уринова Хулкар Шокировна,
²Уринов Шокир

¹Навобий давлат кончилиқ ва технологиялар университети, ўқитувчи,
²Ўзбекистон Республикаси Мудофаа вазирлиги информацион
технологиялар ва алоқа ҳарбий институти, ўқитувчи.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7276761>

Annotatsiya: Илмий мақоламизда экология ва атроф муҳитни муҳофаза қилиш соҳасида ҳуқуқий тартибга солиш тизимини такомиллаштириш чора тадбирлари кўриб чиқилган. Экология ва атроф-муҳитнинг ҳозирги ҳолати ўнлаб йиллар давомида олиб борилган ижтимоий-экологик сиёсатнинг натижаси бўлиб, унинг асосини ишлаб чиқариш кучларини ривожлантириш ва табиий ресурслардан фойдаланишга кенг ёндашув ташкил этади.

Kalit so'z: экология, атроф муҳит, ҳуқуқий тартиб, экологик муаммолар, ижтимоий-экологик сиёсат

Ҳозирги даврда экологик муаммоларни ҳал қилиш тобора муҳим аҳамият касб этиб келмоқда. Азал азалдан жамият ва табиат ўртасидаги муносабатлар мураккаб ва қарама-қаршидир. Жамият ишлаб чиқарувчи кучларининг ривожланиши, турли тармоқларнинг технологиялари, одамларнинг билим ва кўникмалари ва уларнинг табиатга таъсирининг кучайишига ёрдам берди.

Экология ва атроф-муҳитнинг ҳозирги ҳолати ўнлаб йиллар давомида олиб борилган ижтимоий-экологик сиёсатнинг натижаси бўлиб, унинг асосини ишлаб чиқариш кучларини ривожлантириш ва табиий ресурслардан фойдаланишга кенг ёндашув ташкил этади. Жамият ва табиат ўртасидаги муносабатлар муаммоси глобал универсал муаммодир, шунинг учун дунё ва ундаги инсоннинг ўрнига янги қарашлар тизимсиз келажак авлодлар биологик тур сифатида жисмоний ва маънавий ҳалокатга маҳкумдир.

Экология ҳуқуқининг шаклланиши ва ривожланиши тарихи, тарихий манбалар ва расмий ҳужжатларни таҳлил қилиш экологик муаммоларнинг келиб чиқиши ва динамикасини ва уларни ҳал қилиш йўлларини баҳолашга, экологик ҳуқуқнинг умумий ҳуқуқ тизимидаги ҳозирги ўрнини ифлосланиш ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш соҳасидаги инсон фаолиятининг сабаблари, оқибатлар кўламини ўрганишга кенг имкон беради.

Атроф-муҳит ҳуқуқи замонавий умуминсоний ҳуқуқнинг бир қисми бўлиб, у фан сифатида асосан XX асрнинг иккинчи ярмида аста-секин пайдо бўлган ва шаклланган. Экология ҳуқуқи қадимги ҳуқуқ тизимларига маълум эмас эди. Ўрта асрларда ва ҳатто яқин ўтмишда ҳам мавжуд эмас эди. Бу одамлар ўз хатти-ҳаракатларини инсон фаолиятининг табиий муҳитга зарарли таъсирини камайтиришга, уни бугунги кунда яшаётган одамлар ва уларнинг келажак авлодлари учун қулай ҳолатда сақлашга қаратилган муайян қоидалар ва талабларга бўйсунтириш зарурлигини англай бошлаганларида пайдо бўлган.

Экологик ҳуқуқнинг ривожланиши дастлабки босқичда ва ундан кейинги даврда давлатнинг мулкӣ ҳуқуқлари, иқтисодӣ, ҳарбий ва солиқ манфаатларини ҳимоя қилиш орқали амалга оширилди.

Ўзбекистон Республикаси демократик муносабатларнинг ривожланиши билан овчилик, балиқчилик ва ўрмон хўжалиги каби ҳудудлар ҳимоя объектига айланди. Ёғоч ва дарахтларни руҳсатсиз кесиш ҳам жиноят деб ҳисобланяпти. Бироқ, саноатнинг ривожланишига (металлни қайта ишлаш, кулолчилик ва бошқалар) ва атроф-муҳитга таъсир кучайганига қарамай, унинг ифлосланиши учун жавобгарлик белгиланмаган. Қонунчилик ҳунармандчиликни ҳимоя қилишга қаратилган эди: ўрмонлар, ҳайвонот дунёси вакиллари. Таниқли одамларнинг мулкида тулкилар, айиқлар, булоқларни овлаш тақиқланган.

Хулоса қилганда, экология ва атроф-муҳит ҳуқуқида ўтиш даври, яъни ҳаёт тарзидан бозор иқтисодиётига ўтиш даври "Атроф-муҳитни муҳофаза қилиш тўғрисида" қонуни билан тартибга солинган. Ҳозирги вақтда атроф-муҳит соҳасидаги ҳуқуқни ривожлантиришга янги ёндашувлар ҳукумат қарорлари ва Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари билан белгиланган. Қонун ҳужжатларининг ривожланишини белгилаб берган тарихий мерос ва экологик ҳуқуқнинг ўзи предмети ушбу ҳуқуқ институтининг ривожланишини таҳлил қилиш ва башорат қилиш имконини беради.

References:

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси
2. Табиатни муҳофаза қилиш тўғрисидаги қонун
3. [Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекси](#)
4. Русанов Ф.Н. Кўкаламзорлаштириш учун ўсимликларнинг етакчи ва истиқболли assortименти тавсия етилади - Тошкент: Фан, 1968. - б. 14

5. Абдурахмонов А.А., Славкина Т.И. Ўзбекистонда кўкаламзорлаштириш ассортименти ва шаҳар кўчатларини парвариш қилиш. -Тошкент: Фан, 1980. -С. 24.
6. Раҳимов Т.У. Айрим дарахт турларининг саноат чиқиндиларига чидамлилиги // Узбек Биол. журнал. - Тошкент, 1997. -№ 6. -С. 46-50.